

**A sport
határmezsgyéin**

Gömör Albert:

A földkéreg adatbankjai

Ha bámulatos fizikai képességekkel és jellemzőkkel megáldott, kemény próbatételeken helytálló, az átlagot magasan túlszárnyaló teljesítményeket nyújtó emberekről hallunk, önkéntelenül is olimpiai bajnokokra, világrekorderekre, vasemberekre asszociálunk, hiszen a tulajdonságok kiket jellemeznének elsősorban, ha nem őket, a sportolókat. És mégis, hány olyan színtere van az életnek, amit nem nevezhetünk sportpályának, az ott szereplőket sportolóknak, munkájukat vagy szenvedélyüket sportnak, eredményeiket olimpiai vagy világbajnoki győzelemnek, ám amit produkálnak, nem kevésbé szemet kápráztató és olykor a csodával határos. Csak éppen aranyérmek, serlegek és olykor a hírnév meg a pénz sem jár velük. Pedig akaraterjük, felkészültségük nem sokban különbözik a sportolókéitól, sőt, jellemzőbb rájuk a hasonlóság, mint a másság. Mondhatnánk úgy is: valahol a sport határmezsgyéin járják útjukat. E sorozatban róluk – már holtakról és még élőkről – esik szó.

Sajnos, nem múlik el egyetlen esztendő sem anélkül, hogy ne vennénk hírt: kalandvágyó fiatalok vagy önjelölt „kutatók” keresésére indult hivatásos barlangi mentők végsőkig legyengült, kimerült, kihílt embertársaik segítségére sietve már csak holttesteiket tudták felszínre hozni. Minden figyelmeztetés, intés ellenére mégis akadnak önmaguk életével játszó gyermekek és felnőttek, akiket szinte szíriánhangon vonz magához a mélység, a sötétség, az ismeretlenség világa.

Kétségtelen, hogy a barlangok és az ember kapcsolata ősidőkre nyúlik vissza, a régészeti leletek igazolják, hogy a barlangok közelében élő népek mindig ismerték a föld alatti járatokat; támadás esetén a védelem nyújtotta számukra, máskor akár lakhelyül is szolgált embernek, állatnak egyaránt, s olykor kultikus szertartások, például temetések, áldozatok bemutatásának színhelye volt.

Barlangok, ősemberek, kőszeközök, állatsontok és állatábrázolások a köznapis ismeretekben nagyon is együvé tartozó szavak, de a tudományos vizsgálódások is kiterjednek mindekre. A szpeleológia, a barlangtan igazi interdiszciplináris tudomány: számtalan szakterület számára nyújt kutatási lehetőséget, az őslénytantól a művészettörténetig szerte a világon, s természetesen a barlangokban gazdag Magyarországon is. Kordos László igen szemléletesen jellemzi e természeti képződmények páratlan gazdagságát, amikor azt írja: „Nyugodtan állíthatjuk, hogy a barlangok valóságos adatbankok, ahol az elmúlt sok ezer, s nem egyszer sok millió év történetének kis helyre összegyűlt nyomatok aknázhajta ki a jó értelemben vett föld alatti bankrabló, korunk szpeleológusa.”

Ez a megfogalmazás nem csupán szellemes, hanem utal valami olyasmire is, ami a mindenkori jó vagy rossz célokat szolgáló bankrablókra jellemző: a vállalkozóknak nem pottyann elébe a kincs, rengeteg nehézséget kell leküzdeniük addig, amíg a széf ajtaja kitarul. A barlangkutatás ugyanis nem gyerekjáték, s hogy mennyire a sport

határmezsgyéin (is) járó összetett, nehéz, bonyolult munka, arról meggyőzőbben és szebben a laikus aligha írhat, mint a szak tudós, esetünkben dr. Jakucs László geológus, barlangkutató, az aggteleki Béke-barlang felfedezője:

„...a barlangok tudományos kutatását nem lehet kényelmes laboratóriumban vagy könyvtárakban végezni. A természet ismeretlen erőivel vívott kemény csatákkal, váratlan események sorozatával és izgalmas, nem egyszer emberéletet is követelő hősi áldozatvállalásokkal teli hosszú utat kellett végigjárniuk a kutatóknak ahhoz, hogy a barlangok világának valódi arculatát objektíven, elfogulatlanul tudják megítélni. Talán egyetlen tudományos feladésben sincs annyi példa a vakmerő kockázatosokra és véghezvitelére, az ábrándokban való mélységek csalódásokra, vagy éppen az ábrándoknak minden fantáziát túlszárnyaló pazar megvalósulására, mint éppen a barlangkutatás történetében. Ezen nincs is semmi csodálkozó való. Hiszen a hideg levegőt lehelő sötét és ismeretlen sziklatorokba aláereszkedő kutató valójában nem tudhatja, hogy odalenn mi vár rá. Lehet, hogy miközben tudományos mérésekre indul, költöztes végén biztos talajt ér a lába, de ugyanúgy előfordulhat, hogy tovább vezet a fenéketlen mélység, és a távoli meredek szikfalak csúsznak, s már nem lehet megállni. Lehet, hogy az üreg mélyén vad rohanású, föld alatti folyó zúgó habjai fogadják, de előfordulhat, hogy a mélyben mérges gázok halmozódtak fel az idők végtelensége során. Titokzatos szörnyek, sárkányok természetesen nem élnek a föld alatt, de a megbotyogtatott sziklák lavinatengere bármikor a föld alá temethet. Az iskolázott kutató sohasem téved el a görbe falu folyosók útvesztőjében, de gyakran előfordul, hogy megszorul, megcsúszik, megsérül, s már nem tud visszatérni. Vagy kialszik a lámpa, s a vízessé lett gyújtó már nem működik. Rettenetes érzés várni a bizonytalan véget, az áthatolhatatlan feketeségben, amikor idő- és térérzék egyaránt csődöt mond. Vagyis az emberi tudásnak, leleményességnek,

Csak az eszközök újak, a barlang a régi... A felvétel jól érzékelteti, mi vár az emberre a föld alatt

fizikai erőnlétnek és bátorságnak, de a technikai vívmányok legszélesebb körű alkalmazásának és a szenvedélyes megismerési akarásnak csakugyan legmagasabb fokára van szükség olykor-olykor ahhoz, hogy a kutató továbbjusson egy lépéssel, hogy felfedezzen és hideg tárgyilagossággal, pontosan magyarázzon meg valamit a természet legrejtettebb titkai közül.”

Tudatosan, vagy ösztönösen ezt a gyönyörű ars poeticát vallotta magának az az ember is, akinek nevéhez talán a világ leghíresebb barlangjának feltárása fűződik, s aki a barlanglakó ember művészetének legnagyobb szabású dokumentumaira lelt a múlt század második felében.

A barlangi művészet első nyomaira a dél-franciaországi Vézère-völgyben találtak; a Magdaléna-barlang lakói, a késői jégkorszakban, a Magdalénienek elnevezett időszak számos művészeti emléket alkottak meg az emberiség hajnalán. De a legfejlettebb barlangi művészet igazi kincsébányája az észak-spanyolországi Altamira, amelynek állatrajzait hallatlan lendület, könnyedség, valóságosság és rajzkészség jellemzi. Biztos kezű és biztos szemű vadászok alkotásai ezek, akiknek egész küzdelmes élete a nagy vadak hajszolásában és elejtésében telt el, akik ismerték az állatok minden lépését, mozdulatát és szinte játszva reprodukálták őket a legkülönbözőbb élethelyzetekben és lelkiállapotokban, kezdetben szürkével és feketevel, később más színekkel is árnyalt plasztikus festményeiken.

A Magdalénien a lassan eltűnő jégkorszaka volt. Németországot – ha a mai földrajzi felosztás szavaival élünk –

még jégtakaró fedte, amikor Franciaországban és Spanyolországban, ahol az ősember művészete a legmagasabb szintre emelkedett, de Itáliában, Magyarországon, a Balkánon és Dél-Oroszországban is új korszak kezdődött, ami a leletekből követhető. Láthatjuk például, hogy a mamut helyébe a bölény és a rénszarvas lépett, a legjobban áhított és ezért a leginkább űzött vadak...

De időzzünk el egy kicsit a világ legnevezetesebb barlangjánál.

Az észak-spanyolországi Santander városkában békésen éldegélt egy Marcellino, de Sautuola nevű előkelő polgár, aki minden iránt érdeklődő, olvasott, művelt ember volt. Rajongott a természetért és sokat kóborolt a város környékén emelkedő hegyek között. 1868-ban történt, hogy egy vadász föl hívta figyelmét a hegység egy általa nem ismert barlangjára. Sautuola sokat tudott már a Vézère-völgyi barlangok egyszerű leleteiről, és elhatározta, hogy felkutatja a vadász által felfedezett barlangot, hátha ő is nyomára bukkán a titokzatos ősembernek. Alapos, megfontolt ember lévén nem akart hübebalázás módon nekivágni a kalandnak; előbb hosszsan tanulmányozta a tárgykörben megjelent szakirodalmat, majd 1878-ban a párizsi világkiállításán kedvtelve nézegette a bemutatott dél-franciaországi leleteket, és eldöntötte: életét az ősember nyomainak kutatására teszi fel.

Nagy lelkesedéssel és még nagyobb anyagi áldozatokkal fogott hozzá az emberfeletti munkához, és ásatásai már korán sikerrel jártak, legalábbis annyiban, hogy emberi kéztől származó eszközök mellett sok jégkorszaki csont is előkerült: kétségtelennek látszott, hogy hajdani barlanglakók telepét fedezte fel. Sautuola szinte megszállottja lett barlangjának, egyre mélyebb és mélyebb rétegekbe hatolt, elképzelhető, milyen nehézségek árán, hiszen a barlangkutatás technikája természetesen meg sem közelítette a mai – csak a kockázat volt ugyanakkora. Az ásók és csakányok nyomán mind több emberi lelet bukkant elő, ám különös módon a legszenzációsabb altamirai felfedezés 1879-ben nem az ő, hanem kislányának nevéhez fűződik, akit a kutató egyszer magával vitt a titkok barlangjába. A kíváncsi gyermek, még apja az ásatások körül szorgoskodott, ott hagyta az unalmas csontmaradványokat, és belopózott a barlang gyéren megvilágított belsejébe, ahol szeme megakadt egy festett állat homályos körvonalain. Sautuola előbb csak a gyermeki fantázia túlbuzgójának hitte a dolgot, de még sem hagyta nyugodni, s meg kellett győződnie arról, hogy amit a kislány látni vél, az bizony valóság: a legősibb festmény a világon, műve annak a barlanglakó ősembernek, akinek eszközeit már régen megtalálta az agyagrégtegben.

Öröme csak növekedett, amikor a barlang boltozatának megtisztítása után egész sereg állat képe bontakozott ki, olyanoké, amelyeket, mivel már rég eltűntek Európa területéről, csakis a jégkorszaki ember ismerhetett.

A legősibb falstmény feltárása után hónapokat töltött a homályos barlangban, hogy teljes pontossággal lemásolja a hajdan élt művész alkotását, majd sietett a spanyol fővárosba, ahol a nagy tekintélyű Vilanova professzor is megállapította, hogy a falstmény valóban az ősember alkotása. Sautuola ezután Párizsba indult, hogy rajzait a legismertebb szaktekintélyeknek, a francia tudósoknak is bemutassa. Itt azonban csak bizalmatlanság és gúnys elutasítás fogadta; E. Harlé, a legnagyobb hírű párizsi tudós, akinek megállapítását szentírásnak tekintették a főbűb, kijelentette, hogy a festmény nem lehet az ősember munkája, csupán a mai korból származó gyermek rajza, aminek semmi köze a jégkorszakhoz. Sautuola elkeseredetten harcolt igazáért, amivel mindössze annyit ért el, hogy később már egyenesen tudatos hamisítással vádolták, mondván, hogy túlzó becsúgyától hajtva szándékosan akarta félrevezetni a tudós testületet. Végül csüggedten visszavonult, s talán arról elmélkedett magában, hogy esetleg jobb lett volna franciának születnie...

Másfél évtizednek kellett eltelténie addig, amíg Dél-Franciaország híres barlangjaiban is fölfedeztek hasonló festményeket, mint az azóta feledésbe merült Altamirában, s végre rádöbbenetek arra, milyen könyörtelen igazságtalanság történt a pénzt, idejét, erejét és egészségét nem kímélő Sautuolával. Az Altamira barlang újra az érdeklődés középpontjába került, mint az emberiség legelső művészeinek múterme és kiállító csarnoka...

Sautuola sorsa sajnos tipikusnak mondható, a XIX. században: az örök igazságok hirdetői nem egyszer utasítottak el saját csálhatatlanságuk tudatában olyan felismeréseket és felfedezéseket, amelyek később az emberiség legnagyobb kincsévé váltak. A spanyol barlangkutató legyőzött minden nehézséget, amely ezzel a rendkívüli szellemi, lelki és fizikai képességeket követelő kutatómunkával jár, de az elfoglaltságot, az irigységet és féltékenységet nem tudta legyőzni.

Emlékezzünk csak vissza Jakucs László már idézett szavaira a barlangkutatás nehézségeiről: „...a hideg levegőt lehelő sötét és ismeretlen sziklatorokba aláereszkedő kutató valójában nem tudhatja, hogy odalenn mi vár rá.”

Sautuola történetére utalva talán még ki lehetne egészíteni valamivel ezt a megállapítást: A pénzt és életét kockáztató, elhivatott szpeleológusra még egy veszély leselkedik: néha nem tudhatja, mi vár rá odafönt...

Cefetül megdarálva

Csak tessék, tessék!... Ne tartsák vissza magukat, foglaljanak helyet bátran a Nemzeti Sport vendégfogadójában, amelyben hétről hétre az ország egyik elismert sportújságírója a sztár-vendég! Úgy is mondhatnánk: Idegen tollakkal ékeskedünk...

Ezúttal Török Lászlónak, a Magyar Rádió kiváló riporterének az írását olvashatják.

Úgy ébredek, mint akit megdaráltak. Pedig a szállodai szoba igazán kényelmes, ráadásul hat teljes órát aludtam, ami számomra nem kevés. És mégis...

Hiába, a vereség megvisel. Komolyan mondom, irigylem azokat a kollégákat, akik mérkőzés alatt is képesek megőrizni nyugalmukat, a legforróbb pillanatokban is tudnak hideg fejjel, szakértőként közvetíteni. En szurkoló voltam, vagyok és maradok, aki tombol, nevet, táncol, ha nyerne a kedvencek és sír, jajong vereség esetén. Ráadásul másnap jön az ilyen ébredés. Brrr! Pedig az eltelt évek alatt hozzászokhattam volna a vereségekhez. Persze, az is igaz, hogy a pofonok egyre nagyobbak és ennek megfelelően – hiába az edzettség – egyre jobban fájnak.

Élénken él emlékezetemben szövetségi kapitány barátom úgy tíz évvel ezelőtti mondata: „Nektek, riportereknek az a jó, ha kikap a válogatott. Egy fiaskó után lehet jól odamondogatni. Elvégre a dicsegetésre ki emlékszik? A csipős megjegyzésekről viszont még hetek múltán is beszélnek az emberek.”

Drága Barátom! Egyszer, csak egyetlenegyszer élhél át olyan méretes zakót – mint amilyent most szerdán Mechelenben szabtak az MTK-nak – mikrofonnal a szád előtt! Tudom, hogy a kispad kemény, de ez is: Minden szava, még a sóhajod is hallatszák, egyszer sem „kanyaríthatod” el magad úgy magyarosan, pedig szívesen megtennéd. A vereség közvetítése a kinok kínja. A győzelem pedig? A világ legnagyobb szörűbb feladata. Mit feladat? Játék, szórakozás. „Ne szórakozzon, dolgozzon a fizetésért a riporter!” – gondolják a játékosok és, sajnos, tesznek is érte.

Mondhatnánk, a sors igazságot szolgáltat. Ha fociban nem is, de más sportágakban volt alkalmam sikerekről beszámolni. Úszódiadalok – futószalagon, vízilabdasikerek – olykor. Sőt, még a nagy kedvencek, a jégkorongozók is elkápráztattak egyszer-kétszer. Ha az 1983-as budapesti Csontosyos világbajnokság hangulatát idézem föl magamban, még most, annyi év után is föláll a szőr a karomon. Fociban azonban nem, nem és nem. Tizenegy év alatt megszámálhatatlan kupavereséget közvetítettem. Vereség és vereség között azonban különbség van. Az elején, még a Manchester United dorgálta meg a Rába ETO-t, de a híres-nevezetes Old Trafford-stadionban ugyebár nem szegyen kikapni.

A győriek torinói vereségéről is én számoltam be, ám az olasz foci, az külön kategória. A Feyenoord jobbnak bizonyult a Pécsnél. Igen, a Feyenoord, vagyis név. A Den Haag már nem annyira, mégis kiverte az Újpestet. A Panathinaikosz bedöngölte a földbe a Honvédot, bár ott lehetett hivatkozni (ahol már hivatkozni kell valamire, azt megette a fene) arra, hogy csalt a bíró. Legutóbb a Limasol nem éppen világverő csapata – iskolázott a Vác ellen, most pedig a Mechelen, az MTK-val szemben. Jó csapat ez a belga együttes, de ennyire?... Csak jönnek, jönnek és lőnek és gól és megint gól. Hát csoda, hogy úgy ébredek, mint akit megdaráltak...?

Még a szünetben mondta az egyik MTK-szurkoló, aki elkísérte csapatát erre a mérkőzésre: „Tíz évig nem lesz magyar foci. Annyi időre van szükség, hogy a jelenlegi válogatott réteg összeszedje magát annyira, hogy beszálljon a fociba.”

Tetszetős elképzelés, ám szerintem hamis! Hofi már régen megmondta: „Ha megfizetem, tud úszni?” A pénz sok mindenre megtanítja az embert, de mindenre – nem! Például focizni sem! Nem, ne tessék az MTK-t verő Eszenyi példáját fölhozni. Több játékosunk próbál szerencsét a határokon túl és a siker ízet csak elenyészően kevesen kóstolhatták meg.

Ráadásul ez az elmélet – a pénz, a nagy pénz oldja majd meg a labdarúgás gondjait – levezi a felelősséget a játékosok, edzők, vezetők válláról. Pedig a jelenlegi gondok csak és kizárólag ők lehetnek úrrá! Ha pedig úgy vélik, ez csak szuperprofikörülmények között lehetséges, ajánlom figyelmükbe az egykori szuperamator norvég labdarúgók világ-bajnoki selejtezőbeli menetelését és emlékeztetni az amatőr-félprofi ciprusiak győzelmére a Vác ellen és remek helytállásukra a Meazza-stadionban.

Jól elkanyarodtam az eredeti gondolatától. Pedig esküszöm, csak azt akartam megosztani Önökkel, hogy cefet módon rosszul ébredek egy nagy vereség után. Lehet, hogy jót is tett – legalábbis nekem –, hogy kicsit kifüstölögthettem magam, mert amikor a fiúk a Rádió reggeli adásában hívtak telefonon, már indultok nélkül tudtam fölledzni az előző este eseményeit. Ráadásul már csöpög a kávé – papucs és kávéfőző nélkül még Soroksárra sem utazom –, nagy baj már nem lehet. Kávézás közben pedig megint valami egészen más jut az eszembe: A vállalkozók egy része már most beszállt a sportba. Egyben – tisztelte a kivételnek – azt hiszik, a pénzükről még értenek is hozzá, pedig a sportvezetés átkozottul összetett, nehéz szakma. Még akkor is, ha felénk ezt nem nagyon szokás figyelembe venni. Évtizedeken át bukkott, de jó káderek ejtőernyőztek a sport területére. Az ejtőernyők, bizony, most is nyíladoznak. Pedig kérem, ez SZAKMA, igen, így, csupa nagybetűvel.

Kedvenc sportágam szövetségének elnöke például a régi főtítkárt nem egyszer ledorongolta: „Ez amolyan TF-es szemlélet.” Nos, amióta új főtítkára

van a szövetségnek, kétségkívül nem TF-es a szemlélet”. Másfél héttel a bajnoki rajt előtt még nincs sorolás, persze, az is lehet, hogy van, de titkos!

Tudom, sokan most azt mondják, nem kell misztifikálni a sportvezetést. Hajdan Kovács úr, az intéző oldotta meg egy futballszakosztály minden gondját a serdülőktől a felnőtt első csapatig. Igen ám, de – ahogy a hokis öltözőkben mondják – akkor még szögletes volt a korong. Ám félre a tréfával! Akkor még heti három edzéssel készültek a csapatok, akkor még más világ volt. Különbözik pedig ma is lehet Kovács úr módjára kistáskából intézni az ügyeket, csak annak következményei vannak. Például ostoba szerződés, hirtelen edzőmenesztések, hogy a bajnoksapat vezetői közül valaki azt sejteti, már köti is az utálatot a mester talpa alá, más pedig azt, hogy szó sincs róla. Miközben pedig a játékosok kapkodják a fejüket, kinek is higgyenek, szépen vesztik a pontokat. Lehet kistáskából irányítani, csak akkor az is előfordulhat: nem veszik észre, hogy a BEK-selejtező után kár örülni a továbbjutásnak, mert nincs továbbjutás. Csakhogy ehhez hozzáértőnek kell olvasni – angolul. Hiába, ez nehéz szakma! Helyesebben ez egy SZAKMA. Magam is ezt tanultam, mi több, éveken át csináltam. Ez azonban már más téma, meg különben is: A mikrofon előtt megmaradok annak, ami eddig is voltam: szurkolónak.

Csak néha, legalább néha nyerjétek, fiúk, mert átkozottul utálok ilyen megdaráltan ébredni!